

A magyar katonai hírszerzés megfigyelései Olaszországról egy 1966-os operatív tankönyv alapján

TÓTH TIBOR

Bevezetés

A magyar katonai felderítés és hírszerzés második világháború utáni története teljesen feltáratlannak tekinthető, ugyanis a téma bonyolultsága, időbeli kiterjedése és a levéltári források hozzáférhetősége következtében a katonai hírszerzés szerteágazó ténykedéseinek feltárása hosszú és kitartó kutatásokat igénylő feladat. Ugyan az Állambiztonsági Történeti Levéltár (ÁBTL) tudományos kutatójának, Borvendég Zsuzsannának két kiadványa a katonai hírszerzés hálózatépítő és működtető tevékenységéről is tudósít,¹ és több tanulmány is készült a katonai hírszerzésről,² ám a katonai felderítő-hírszerző szolgálat működésével kapcsolatos dokumentumok továbbra is feldolgozásra várnak.³ A témakörrel kapcsolatban visszaemlékezéseket a hírszerzés volt tagjai közül egyelőre csak a „*meg nem értett résztvevők*” írtak,⁴ de ezek is rendkívül fontosak a hírszerző tevékenység megismerésének céljából.

Kutatásaim spektrumát leginkább a magyar katonai hírszerzés által a hidegháború időszaka alatt készített, az Olasz Köztársaság operatív helyzetét ismertető, állambiztonsági munkához készült háttéranyagok vizsgálata jelenti. Meggyőződésem, hogy ezekkel a dokumentumokkal nemcsak azt ismerhetjük meg, hogy a MNVK 2. Csoportfőnöksége milyen információkat tartott a hírszerzési feladatok végrehajtásához elengedhetetlenül szükségesnek, hanem azokat a tényezőket is, amelyek a hírszerzést és a felderítést kedvezően segíthették vagy hátráltathatták Olaszországon belül, további kutatásokkal pedig jobban megismerhetjük a katonai hírszerzés külföldi tevékenységeit is.

A tanulmánykötet interdiszciplináris jellege miatt fontosnak tartom a katonai hírszerzés szervezettörténetének és működésének vázlatos bemutatását, amely eléggé áttekinthetővé teszi a témát ahhoz, hogy tanulmányomban a teljesség igénye nélkül, de egy rövid és érthető összefoglalót tudjak adni a Hírszerző Szolgálat⁵ 1966-os operatív tankönyvének tartalmáról.

---

¹ BORVENDÉG 2015; BORVENDÉG 2017.

² A teljesség igénye nélkül: OKVÁTH 2008; SZABÓ 2008; OKVÁTH 2018.

³ A legfőbb probléma az a Magyar Néphadsereg Vezérkarának 2. Csoportfőnökségének (MNVK 2. Csoportfőnökség) működésével kapcsolatban, hogy a kutatók a források hozzáférhetőségének hiányában egyelőre csak feltételezhetik a katonai hírszerzés szorosabb együttműködését a szovjet szolgálatokkal a Varsói Szerződés keretén belül (BORVENDÉG 2015, 114). Ugyanakkor a Sipos Levente és Ungváry Krisztián által megfogalmazott jelentés az Információs Hivatalban őrzött iratanyagokkal kapcsolatban megállapította, hogy a különböző országok titkosszolgálatával kötött együttműködési szerződések a jövőben viszonylag jól rekonstruálhatók lesznek, amint megszüntetik az iratok minősítését (SIPÓS – UNGVÁRY 2007–2008, 224).

⁴ BELOVAI 1998; PRÁCZKI 2014. Az idézett kifejezést használja: OKVÁTH 2018, 43.

⁵ A Hírszerző Szolgálat és Katonai Felderítő Szolgálat kifejezést is használják a Magyar Néphadsereg Vezérkarának 2. Csoportfőnökségére.

A magyar katonai hírszerzés vázlatos szervezettörténete és működése⁶

A hírszerzés és az ahhoz szorosan kapcsolódó elhárítás tértől és időtől függetlenül minden állami tevékenység egyik fontos része, azonban korántsem mindegy, hogy egy titkosszolgálat kiknek az érdekeit képviseli, és milyen célok szolgálatába állítja.⁷ Magyarország a második világháború elvesztését követően a Szovjetunió biztonsági igényeit kielégítő ütközőzóna részeként kényszerpályára került, ami azt jelentette, hogy már az 1945 elején újjászerveződött magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás – eltérő mértékben, egészen a rendszerváltásig – alárendelődött a Szovjetunió nagyhatalmi érdekeinek.⁸

A hatalom kizárólagos birtokában a Magyar Dolgozók Pártjának döntése alapján 1949 végén sor került az állambiztonsági szervek összevonására, és ezáltal a katonai kémelhárítás átkerült az 1950. február elsejétől a párt közvetlen irányítása alá sorolt Államvédelmi Hatósághoz (ÁVH), míg a harcászati felderítés, valamint a stratégiai értelemben vehető katonai hírszerzés – HM IV. Főcsoportfőnökség néven – továbbra is a Honvédelmi Minisztérium alárendeltségében folytatta tevékenységét. Ezt követően egy 1953. december 1-jén született döntés értelmében a katonai hírszerzés, a honvédelmi miniszter alárendeltségéből újjászervezve, a Magyar Néphadsereg vezérkari főnökének közvetlen alárendeltségébe került, a szervezet elnevezését MNVK 2. Csoportfőnökségre változtatták, amelynek struktúrája 37 éven keresztül, a Katonai Felderítő Hivatal 1990. februári megalakításáig stabilan működött.⁹

Az 1949-es Szervi Határozvány szerint a Csoportfőnökség tevékenysége a hadászati-hadműveleti felderítés vezetésére és végrehajtására, a katonadiplomáciai szolgálat vezetésére, a rádiófelderítő erők felkészítésére és a szakképzés irányítására, a tiszti és tiszthelyettesi szakfelügyelet ellátására, a szükséges technikai eszközök fejlesztésére és rendszerbe állítására, a politikai és a katonai vezetés, valamint a csapatok idegen hadseregekről szóló tájékoztatására irányult.¹⁰ Tehát az elfogadott elvek alapján a HM. IV. Főcsoportfőnökség (majd 1953. decembertől MNVK. 2. Csoportfőnökség) ügyköre csak a katonai, katonapolitikai és katona-gazdasági természetű híryanagyokra terjedt ki, és minden általa megszerzett politikai és elhárító jellegű híryanagyot felső szintű állami szabályozás alapján haladéktalanul át kellett adnia a politikai hírszerzéssel és kémelhárítással foglalkozó részlegeknek.¹¹ Ezeket a tevékenyégeket a Csoportfőnökség funkcionálisan jól elkülönülő (operatív,

⁶ A magyar katonai hírszerzés szervezettörténeti és archontológiai vázlatához lásd: OKVÁTH 2018, 38–50.

⁷ BORVENDÉG 2017, 7.

⁸ Szabó 2008, 46. Rövid összefoglaló a magyarországi állambiztonság történetéhez: BODA – DÁVID – REGÉNYI 2019, 158–164.

⁹ HAJMA 2001, 150–153; SZABÓ 2008, 47–50; BODA – DÁVID – REGÉNYI 2019, 164.

¹⁰ Szervi Határozvány 1949-ből a 2. Csoportfőnökség számára. Az MK Katonai Felderítő Hivatal múzeuma. Idézi: SZABÓ 2008, 50.

¹¹ OKVÁTH 2008, 60. A belügyi (polgári) hírszerzés történetéhez lásd: PALASIK 2013; TÓTH 2013.

tájékoztató, rádiófelderítő), bár időről-időre más és más elnevezéssel működő részlegekkel, illetve szolgálattal látta el.¹²

A katonai hírszerzés politikai és katonai vezetés által meghatározott feladatrendszere – kisebb-nagyobb módosulásokkal egészen a rendszer-változásig –, katonapolitikai, haderő-, haditechnikai és hadigazdasági, katonai infrastruktúrával kapcsolatos hadszíntéri, valamint az operatív helyzetet érintő országismereti felderítési feladatokra tagozódott.¹³ A hírszerzést legális és illegális módszerrel, valamint rádióelektronikai felderítéssel és más titkos módszerek alkalmazásával hajtották végre.¹⁴

A katonai hírszerzés munkájának döntő részét képezte a megszerzett adatokból megfelelő elemzés és értékelés után készített jelentések felterjesztése a politikai és katonai vezetés számára. Az elemzések, értékelések és tájékoztatók alapjául szolgáltak a külföldön tevékenykedő legális rezindentúrák felterjesztett, és az illegális forrásokból származó anyagok, a rádiófelderítés adatai, valamint a „baráti országok” szolgálatai által biztosított információk.¹⁵

A Varsói Szerződés megalakítását követően a szocialista országok közötti hírszerző együttműködést a Varsói Szerződés és a NATO stratégiai szembenállása határozta meg, amely leginkább a NATO katonapolitikájára, és a NATO-tagállamok fegyveres erőinek felderítésére összpontosult. A tagállamok katonai hírszerző szolgálatai szakmai tevékenységüket látszólag a szövetség érdekében, valójában azonban a szovjet haderő vezérkarának igényei alapján hajtották végre. Az egyes országok katonai hírszerző és felderítő szervezeteinek fő feladatát a Varsói Szerződés haderőin belül a háborús alkalmazási irányoknak megfelelően osztották fel. Ezek alapján a magyar katonai hírszerzés fő feladatát a NATO dél-európai, vagyis az észak-olasz hadműveleti irányban elhelyezkedő fegyveres erőinek felderítése képezte.¹⁶

Emellett a katonai hírszerzés feladatai az általános nemzetközi katonapolitikai helyzet változásainak megfelelően is módosultak a hidegháború alatt, amelyet a Honvédelmi Minisztérium és a Vezérkar éves vagy időszakos felderítési igényei, valamint az együttműködő hírszerző szervek és a „baráti országok” katonai felderítő főnökségeinek kérései határoztak meg.

Ezek alapján a felderítés és hírszerzés fő irányait kezdetben Jugoszlávia,¹⁷ valamint az Egyesült Államok szárazföldi és légi erői, majd később ezen túlmenően Ausztria, Németország (NSZK), Olaszország és Franciaország képezte.¹⁸ Ugyanakkor egy magyar hírszerző tiszt, Belovai István visszaemlékezésében arról ír, hogy „a Magyar Katonai Hírszerző szolgálat [sic!] tevékenysége a mélytengeri kutatásoktól a kozmikus térig, Hegyeshalomtól

---

¹² HAJMA 2001, 154; SZABÓ 2008, 50.

¹³ MAGYAR 2008, 18–20; OKVÁTH 2008, 60.

¹⁴ HAJMA 2001, 155, 161; MAGYAR 2008, 18–20.

¹⁵ HAJMA 2001, 159–160.

¹⁶ HAJMA 2001, 158; MAGYAR 2008, 15–17.

¹⁷ 1955 után már nem tartozott a felderítés fő irányai közé Jugoszlávia.

¹⁸ HAJMA 2001, 154–155; MAGYAR 2008, 15–18.

*egészen a kanadai Nova Scotia-ig terjedt. Minden hozzánk tartozott. Rajta tartottuk ujjunkat a világ pulzusán.*¹⁹

Annyiban mindenképp helytálló a hírszerző költői megállapítása, hogy az 1960-as évek második felétől megfigyelhető a felderítési kör kibővülése, amely elsősorban a skandináv és a Benelux-államokra vonatkozott, majd az 1970-es évek végére már kiterjedt a katonai hírszerzés megkülönböztetett figyelme a Közel-Kelet országaira (Egyiptom, Szíria, Irak, Libanon, Algéria), valamint Kínára is. Emellett egyre nagyobb számban hoztak létre legális és illegális hírszerző tevékenységeknek fedőállatokat, mind a semleges, mind pedig a NATO-államokban.²⁰

Az olasz ügynöki helyzet²¹

Olaszország már a hidegháború kezdetén kiemelt figyelmet kapott hírszerzési szempontból a szocialista Magyarországtól, elsősorban geostratégiai helyzete, és aktív részvétele miatt a zárt, katonai, politikai és gazdasági csoportosulásokban, ami a Varsó Szerződés megalakulását követően a szovjet hadászati elképzelések miatt tovább fokozódott. Ugyanakkor elsősorban Nyugat-Európa legerősebb kommunista pártjának, az Olasz Kommunista Pártnak a szerepe határozta meg a magyar-olasz gazdasági kapcsolatokat, hiszen az 1940-es évek végétől a hidegháború teljes időszakában jelentős pénzügyi hozzájárulást kaptak az olasz kommunisták a keleti blokk országaiból.²² Ennek a támogatásnak a legnyilvánvalóbb formája a kommunista párt vállalatainak előnyben részesítése volt, de az állampárt a pártvállalatokkal folyó kereskedelem mellett közvetlen pénzforrásokat is biztosított számukra a római, és 1961-től a milánói külkereskedelmi kirendeltség segítségével, amelyek egyúttal a katonai hírszerzés legális rezidentúrájaként is funkcionálhattak.²³ Az 1960-as évek elején a hírszerzés fokozásaként a Csoportfőnökség hadműveleti felderítő csoportokat és illegális hálózatot hozott létre Olaszországban, amely a haderő és a hadszíntér felderítésével foglalkozott.²⁴

Az olasz ügynöki helyzet című operatív tankönyvet az MNVK 2. Csoportfőnöksége készítette 1966-ban azzal a céllal, hogy az abban foglalt ismeretekkel (mint például az olasz elhárítás szervezeti felépítése, technikai eszközei, munkamódszerei, a szocialista országokból származó hírszerzők ellen hozott rendszabályok, a hírszerző munkát gátló tényezők alapos tanulmányozása és elemzése) hozzájáruljon az Olasz Köztársaság területén a hírszerző tevékenység fokozásához.²⁵ A 45 példányban kiadott 71 oldalas gépelt

---

¹⁹ BELOVAI 1998, 15.

²⁰ OKVÁTH 2008, 89–90.

²¹ A fejezet *Az olasz ügynöki helyzet* című levéltári dokumentum vázlatos összegzése (ABTL 4.1. A-3556. Az olasz ügynöki helyzet. 1. szám 1966. november 1.).

²² BORVENDÉG 2017, 28.

²³ BORVENDÉG 2017, 26.

²⁴ OKVÁTH 2008, 78.

²⁵ Pál István készített ilyen jellegű forrásról tanulmányt brit vonatkozásban. Lásd: PÁL 2017.

dokumentum borítója keménykötésű és zöld színű, a szövegben ceruzával és golyóstollakkal készített aláhúzást és széljegyzeteket használtak a fontos tartalom kiemeléséhez, amely arra utalhat, hogy egy tankönyvet többen is használhattak.

Ugyanakkor ezek a tájékoztatók szigorúan csak belső felhasználásra, az operatív tisztak részére készültek, mivel az abban foglaltak ismerete a hírszerzési feladatok végrehajtásához elengedhetetlenül szükséges volt. Emellett komolyan ügyeltek arra is, hogy az ilyen jellegű tájékoztatások mindig a szakmai munka végrehajtásának elősegítését, és ne a hírszerzők megfélemlítését szolgálják.²⁶

Olaszországon kívül ilyen dokumentumok készültek az 1960-as évek második felétől eltérő gyakorisággal az 1980-as évek végéig főként az NSZK, Nagy-Britannia, Ausztria, Franciaország és az Egyesült Államok vonatkozásában, de a kisebb jelentőségű országok operatív helyzetéről is vannak jelentések az ÁBTL fondjegyzékében.²⁷

Fontosnak tartom külön hangsúlyozni abbéli egyetértésemet Borvendég Zsuzsanna koncepciójával kapcsolatban, hogy a klasszikus titkosszolgálati feladatot ellátó szervek által hátrahagyott dokumentumok értelmezéséhez más módon kell közelíteni, mint a belsőreakció-elhárítás iratanyagának vizsgálatához, amelynek irataiban a mindenhol az ellenséget kereső politikai rendőrség torz nézőpontján keresztül vizsgálhatjuk a történéseket, és ezért nagyon komoly forráskritikára van szükség.²⁸ Meggyőződésem, hogy az általam vizsgált állambiztonsági munkához készült háttéranyagok egy része más minőségű forrásértékkel bír, hiszen a rendszer fennmaradásának előfeltétele volt, hogy a pártállami és internacionális érdekek mentén végzett hírszerzés a lehető legpontosabb tájékoztatást adja a politikai és katonai vezetés számára. Ugyanakkor ez nem jelenti feltétlenül azt, hogy ezekben az operatív dokumentumokban nem találhatunk hamis állításokat, de a jól kiszűrhető retorikai túlzásokon, közhelyeken és az ügynöki munkát előtérbe helyező kijelentéseken túlmenően többségében tényeket tartalmaznak az iratok.

Tehát, bár retorikai túlzásnak tartom a magyar katonai hírszerzés megfogalmazását, miszerint „*Politikai szempontból Olaszország különösen érdekes a hírszerzés számára, mivel az az európai ország, ahol még bizonyos lehetőség van a rendszer békés úton való megdöntésére*”,²⁹ összességében elmondható, hogy a Csoportfőnökség ennél a megállapításnál sokkal realitásban mérte fel azokat a tényezőket, amelyek a hírszerző tevékenységet Olaszországon belül hátráltathatták vagy kedvezően befolyásolhatták. Például komoly lehetőségként értékelték a hírszerző munka fokozására Olaszország aktív részvételét a zárt, katonai, politikai és gazdasági csoportosulásokban.³⁰

---

²⁶ ABTL 4.1. A-3556. Az olasz ügynöki helyzet. 1. szám 1966. november 1. 3–6.

²⁷ A magyar hírszerzés szempontjából a kisebb jelentőségű országok közé sorolom a Ciprusi Köztársaságot, Svájcot és az Indiai Köztársaságot.

²⁸ BORVENDÉG 2017, 7.

²⁹ ABTL 4.1. A-3556. 3.

³⁰ ABTL 4.1. A-3556. 3.

A tankönyv kiemeli azt is, hogy az olasz elhárítás tevékenységét a kormány általános politikai irányvonala határozta meg, amely az 1960-as évek első felében bizonyos mértékben fejlődést mutatott, ennek ellenére szervezettség, kötelezettség és hatékonyság tekintetében nem éri el Anglia, az NSZK, Svájc és Franciaország elhárításának színvonalát.³¹ Ugyanakkor a dokumentum tovább árnyalja az elhárítás minőségét, mert az olasz kémelhárítás komplex rendszerének részletes elemzésekor nagy hangsúlyt kapott Olaszország felderítő és elhárító szerveinek (*SIFAR* = *Servizio Informazioni Forze Armate*) előnyös helyzete, miszerint a hírszerző és az elhárító tevékenység egy szerven belül összpontosult, ezért a nyugati országokkal ellentétben a szocialista országok hírszerző szervei nem tudták kihasználni a szervek közötti versengéseket és a hatásköri vitákat. A már említett *SIFAR* mellett elhárító tevékenységgel foglalkozott még az olasz belügyminisztérium, a csendőrség (*carabinieri*) és a pénzügyőrség, amelyek preventív intézkedéseként folyamatosan fenntartották a széleskörű kémhisztéria-kampányt, illetve törekedtek a szocialista országok képviselőinek elszigetelésére a katonától és az állami hivatalnokoktól. Számos intézkedést fogantatosítottak a katonai titkok és a szolgálati okmányok ellenőrzésére, végrehajtották a katonai és az államapparátus megtisztítását a nemkívánatos elemektől, és fokozták a szocialista országok állampolgárainak tanulmányozását.³² Az aktív intézkedések közé sorolhatjuk, hogy az olasz elhárítószervek fokozott figyelmet fordítottak a szocialista országok külképviseleti épületeiben a beszélgetések lehallgatására, és ezen intézmények figyelésére.³³

A magyar katonai hírszerzés szerint a hírszerző tevékenység folytatásához kedvezően járulhatott hozzá az, hogy az olasz elhárításnak külön engedélyre volt szüksége az ügynökökkel szembeni eljáráshoz, ezt az engedélyt viszont néha politikai szempontokra hivatkozva nem kapták meg. Ugyanakkor a Csoportfőnökség tankönyve azt is kiemelte, hogy különösen Olaszországban volt tapasztalható a hírszerzők elhárítást lebecsülő magatartása, amelynek felszámolását kiemelten fontosnak tartotta.³⁴

Fontos kiemelni, hogy az olasz társadalom belső helyzetét, az olaszok közvetlen, barátkozó természetét, a gazdasági nehézségekből fakadó általános elégedetlenséget, a korrupciót és a szocialista eszmékkel szimpatizálókat is kedvező tényezőkként értékelték, amelyek hozzájárulhattak a hírszerzők kapcsolatépítő és szervező munkájának eredményes végzéséhez. A Csoportfőnökség ezzel kapcsolatban külön kiemelte azt is, hogy az olaszok nagy részére jellemző a kiegészítő anyagi források megteremtésére való hajlam, ezért az anyagi érdekeltségnek fokozottabb mértékben kellett érvényesülnie a megközelítési és szervezési célok elérésében.³⁵

---

³¹ ABTL 4.1. A-3556. 67.

³² ABTL 4.1. A-3556. 4–5.

³³ ABTL 4.1. A-3556. 5.

³⁴ ABTL 4.1. A-3556. 5–6.

³⁵ ABTL 4.1. A-3556. 67–69.

Bár az operatív tankönyv szerint a hírszerzést érdeklő objektumok felderítése a bizonyos mértékű szigorítások ellenére is sikeresen végrehajtható és a titkos ügyvitel, valamint a nyilvántartás bizonyos fokú lazasága miatt Olaszországban még a szigorúan titkos anyagok is beszerezhetők, ugyanakkor ezeknek a hírszerző munkát felmagasztaló megállapításoknak a bizonyításához további levéltári kutatásra van szükség.³⁶

Összegzés

A magyar katonai felderítés, hírszerzés hidegháború alatti történetének teljes feltárása még hosszú kutatásokat igénylő feladat, így tanulmányomban csak a Csoportfőnökség szervezettörténetének és tevékenységeinek vázlatos bemutatására törekedhettem. Az operatív tankönyvben tárgyalt ismeretek kizárólag országismereti felderítésekből származnak, hiszen az Olasz Köztársaság politikai és közigazgatási intézményrendszerével, titkosszolgáataival és más rendvédelmi szervezeteivel kapcsolatos, valamint az állam működésének valamennyi területét átfogó összegzését tartalmazza. A dokumentum azzal a céllal készült, hogy megalapozott, hiteles és naprakész információkat biztosítson az adott országban végrehajtásra kerülő hírszerző akciókhoz, amelynek összegyűjtése és felterjesztése általában a külföldön szolgálatot teljesítő hírszerző tisztek feladata volt.

A katonai hírszerzés Olaszországgal kapcsolatos tevékenységeinek feltárása még hosszú kutatási folyamat lesz, ezért célom, hogy a jövőben munkámmal hozzájáruljak a katonai hírszerzés szerteágazó ténykedéseinek megismeréséhez.

Források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

ABTL 4.1. A-3556. Az olasz ügynöki helyzet. 1. szám 1966. november 1.

Irodalom

BELOVAI 1998 = Belovai István: *Fedőneve: Scorpion*. Budapest : Magánkiadás, 1998.

BODA – DÁVID – REGÉNYI 2019 = Boda József – Dávid Ferenc – Regényi Kund: Titkosszolgálatok a hidegháború időszakában In: Boda József – Regényi Kund (szerk.): *A hírszerzés története az ókortól napjainkig*. Budapest : Dialóg Campus Kiadó, 2019, 145–183.

---

³⁶ ABTL 4.1. A-3556. 6.

- BORVENDÉG 2015 = Borvendég Zsuzsanna: *Újságírásnak álcázva. A Nemzetközi Újságíró Szervezet Magyarországon*. Budapest : Nemzeti Emlékezet Bizottsága, 2015.
- BORVENDÉG 2017 = Borvendég Zsuzsanna: *Az „impexek” kora. Külkereskedelmi fedéssel folytatott pénzkivonás a „népgazdaságból” a Kádár-rendszer idején az állambiztonsági iratok tükrében*. Budapest : Nemzeti Emlékezet Bizottsága, 2017.
- HAJMA 2001 = Hajma Lajos: *A katonai felderítés és hírszerzés története*. Egyetemi jegyzet. Budapest : Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Felderítő Tanszék, 2001.
- MAGYAR 2008 = Magyar Balázs: *A magyar katonai hírszerzés tevékenységének fő irányai és jellemzői a Varsói Szerződés időszakában*. *Hadtudományi Szemle* 1:2 (2008) 14–21.
- OKVÁTH 2008 = Okvách Imre: *Adalékok a magyar katonai felderítés történetéhez 1956–1989*. *Felderítő Szemle* VII. évf. Emlékszám (2008) 60–91.
- OKVÁTH 2018 = Okvách Imre: *A magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás története a második világháború végétől a rendszerváltásig*. *Felderítő Szemle* XVII:2 (2018) 38–50.
- PALASIK 2013 = Palasik Mária: *A BM II/3. (Hírszerző) Osztály*. In: Cseh Gergő Bendegúz – Okvách Imre (szerk.): *A megtorlás szervezete. A politikai rendőrség újjászervezése és működése 1956–1962*. Budapest : ÁBTL–L’Harmattan, 2013, 47–101.
- PÁL 2017 = Pál István: *A brit arcvonal 1967-ben Az angliai ügynökhelyzet bemutatása az MNVK 2 operatív tankönyve alapján*. *Betekintő* 2017:1 (2017); http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2017_1_%20pal.pdf (Letöltés: 2019.11.25.)
- PRÁCZKI 2014 = Práczki István: *Kémjátszmák. Egy magyar hírszerző emlékiratai*. Budapest : Kárpátia Stúdió, 2014.
- SIPOS – UNGVÁRY 2007–2008 = Sipos Levente – Ungváry Krisztián: *Jelentés az Információs Hivatalban őrzött 1990. február 14. előtt keletkezett iratokról*. In: Kenedi János et al. (szerk.): *A szakértői bizottság jelentése, 2007–2008*, 224.; <http://mek.oszk.hu/08400/08450/08450.pdf> (Letöltés: 2019.12.02.)
- SZABÓ 2008 = Szabó József János: *A magyar katonai hírszerzés 1945–1956*. *Felderítő Szemle* VII. évf. Emlékszám (2008) 46–59.
- TÓTH 2013 = Tóth Eszter: *A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete 1945–1990*. In: Cseh Gergő Bendegúz – Okvách Imre (szerk.): *A megtorlás szervezete. A politikai rendőrség újjászervezése és működése 1956–1962*. Budapest : ÁBTL–L’Harmattan, 2013, 381–445.

Observations of Hungarian Military Intelligence about Italy based on a 1966 operative textbook

TIBOR TÓTH

Intelligence activities and counter-intelligence are an important part of all state activities, regardless of space and time. From the loss of World War II to the fall of communism, Hungary was subordinated to the security needs of the Soviet Union, that is why the Hungarian military intelligence tasks were determined by NATO's strategic opposition. A major part of the military intelligence work was the submission of reports to the political and military leadership after the proper analysis and evaluation of the data obtained. The operative textbook I was researching was made by military intelligence in 1966 to contribute to the enhancement of intelligence in Italy. These documents were strictly for internal use only for operatives, as knowledge of what was contained therein was indispensable for performing intelligence tasks. The operational textbook contained a summary of the Italian Republic's political and administrative system, its secret services and other law enforcement agencies, covered all areas of the State's operation and had to provide reliable, credible and up-to-date information for the country's intelligence activities. I am convinced that these documents provide a better insight into the factors that help or hinder intelligence in Italy, and that further research will give us a better understanding of military intelligence activities during the Cold War.